

Dk - DIALOG

Cena 12,- Kč

Pro členy Demokratického klubu zdarma

ÚVODNÍ SLOVO

Po prázdninovém přeladění občanských zájmů a priorit čeká Českou republiku zhruba 120 dní (doufejme, že to nebude de Sadových a Pasoliniho *120 dnů Sodomy*), které volbou nového parlamentu podstatným způsobem ovlivní dalších pět let našeho života. Podle mnohých však stanoví azimut a charakter podstatně dlouhodobějšího směřování i uspořádání. Stane se tak v kontextu významné globální změny: někdejší tzv. bipolární svět studené války není nahrazován světem unipolárním, nýbrž multipolárním. Součástí tohoto nahrazování unipolarity, demonizované jako diktátorský New order, Nový světový řád (slovy Hvězdných válek jako diktátorské První galaktické impérium) multipolaritou několika menších, regionálních variant Nových řádů (a pořádků) jsou zřejmě i jevy jako brexit, „America first“ prezidenta Trumpa či regionálně velmocenské ambice Turecka, Saúdské Arábie, Íránu, Mexika, Polska, možná KLDR. Patří sem i vývoj a reformy evropského kontinentu, Evropské unie. A patří sem i boj o směřování a příští dlouhodobou příslušnost našeho společenství, českého státu. Rozhoduje se o naší (staro)nové příslušnosti a jí podmíněných (staro)nových společenských pořádcích.

„Přirozenými vůdci“ regionu (jednoho z globálních multipólů), do něhož připadneme, mohou být Brusel (mnohonárodní federalizovaná Evropská unie, v níž krok budou udávat Francie, coby nukleární velmoc a stálý člen Rady bezpečnosti OSN, a ekonomicky nejsilnější Německo), Varšava (leader předjímaného Polského svazu, severojižního projektu tří moří, druhorychlostní Evropy, nárazníkového koridoru mezi Západem a Východem), Moskva (leader euroasijského společenství národů), hypoteticky Kyjev (pokud by někdy porazil a podmanil Polsko, a tím sám ovládl druhorychlostní východní Evropu) či Berlín (pokud by se projekt Evropské unie zhroutil, ale Moskva až na nás z nějakého důvodu nedosáhla a my zůstali v závětrí šlapající německé ekonomiky).

Nemohu si pomoci, ale volím Brusel všemi deseti. A jak jsem již psal, těším se na evropskou ligu šampionů, kterou se všemi jejími problémy a neka-

lostmi, ale též krásami a vyspělostmi budeme hrát s Němci, Francouzi, Španěly, Italy, Nizozemci, Portugalci a dalšími členy vysokorychlostního jádra evropské civilizace. A bojím se turbulencí a konfliktů, které by číhaly ve východoevropské druhé lize. Představa, že bychom si hráli jen přebor české župy za ostatním drátem, aby nám pověstné české uličky nikdo neokukoval a neprznil, je děšivá, i kdyby nás to šilenství nechali provozovat (jako kdysi svým způsobem Albánii) a nikdo nás „nezačlenil“.

Jsem si tím jist, ale opakovaně se nestačím divit názorům veřejnosti, zvláště despektu a váhání vůči Evropské unii. S devastujícími důsledky, z nichž jsme se dosud zdaleka nezotavili, jsme byli německým protektorátem i ruskou kolonií - prožili jsme půlstoletí ničivé společenské stagnace s decimací elit: přesto váháme? Máme za sebou dlouhá staletí evropských válek, německých a ruských agresí - Rusko jen od roku 1939 podniklo vojenské invaze do Finska, Polska, Estonska, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Československa, Gruzie, na Ukrajinu a vedlo krvavou válku v Čečensku. A my váháme a brbláme na bruselskou byrokracii, z níž k nám přiteklo přes 600 miliard korun včetně těch na obnovu infrastruktury zdevastované zanedbané za sovětského koloniálního ovládnutí?

Důvody pro českou účast v jádru zásadně urychlené evropské integrace jsou tři: bezpečnost (bez ohledu na stávající migrační krizi), humanistický hodnotový systém a prosperita zajišťující vysokou životní úroveň. Tolik o geografickém začlenění.

Pokud jde o vnitřní uspořádání, neradno se za zlomových otřesů světa pouštět do společenských experimentů nahrazujících klasickou liberální demokracii. O to více je třeba pracovat na pozitivních změnách státní správy, samosprávy, na modernizaci a produktivitě, aby obstály v regionálním zaujímání pozic. Soudím, že v parlamentních i prezidentských volbách by voliči měli podpořit především:

- urychlení evropské integrace s jasnou příslušností ČR k vysokorychlostnímu jádru EU (pokud dojde k jejímu faktickému „rozdělení“) včetně přijetí společné měny a začlenění ve stálé strukturované spolupráci (společné obranné a bezpečnostní spolupráci)
- jasné zakotvení ČR v euroatlantské spolupráci včetně NATO
- rozvoj tradiční podoby liberální demokracie a demokratických politických stran
- rozvoj demokratismu, občanského života v demokratické společnosti
- decentralizaci s přenesením řady kompetencí, a tím i finančních zdrojů na obce - akcentaci komunitního rozvoje
- reformu státní správy s efektivnějším vymezením obcí a rozpočtového určení daní
- důsledné rozvíjení subsidiarity, tedy přenesení pravomocí na co nejnižší správní úroveň, co nejbližší těm, jichž se rozhodování týká, a to uvnitř státu i v rámci EU

- legislativní a antibyrokratickou reformu se zjednodušením a snížením legislativní i administrativní zátěže k uvolnění svazujícího přeregulování společenského systému
- posílení humanistického hodnotového systému a sociálního kapitálu (potenciálu)
- společenský konsensus o společenských prioritách a dlouhodobou cílevědomou realizaci ucelených „národních plánů“ bez kompetenčních konfliktů, národních strategií
- drobné a střední podnikání jako součást komunitního života a rozvoje.

Doufejme, že se tyto principy a jejich nositelé ve volbách uplatní a v dalším životě osvědčí.

Zdeněk Kalvach, září 2017 (*zkráceno; celé znění na webu Dk*)

II. PŘÍSPĚVKY

DEAR DEMOCRACY CLUB

... just to let you know I am still alive and well (which I hope is your case too!) and enjoy perusing the bulletins - another of my networks is that to the review MAUSS which published a number or two on the issue of democracy a couple of years back and still continues to debate the future of democracy on its website. For those who might still be familiar with french, the recent Chaire Singleton (sic!!!) dealt with fundamentally democratic theme - that of the Gift (upstream of economic exchange).

Keep the faith, fight the good fight... to the finish (supposing there is one!)

M. Singleton, červenec 2017

Úvod ke zmíněné francouzské diskusi je zde: <https://vimeo.com/217133427>

FAŠISMUS – ODVRÁCENÁ TVÁŘ ZÁPADNÍ POLITICKÉ TRADICE (3. - závěrečná - část)

Dovolím si na tomto místě ocitovat některé pasáže z doslovu k *Černé knize komunismu*.

Srovnávat komunismus a fašismus, resp. nacismus není samo o sobě nic nového; ve 20. a 30. letech vyšla v tomto duchu řada úvah. Připomeňme si dobovou atmosféru. „Buržoazní demokracie“ se v očích nemalé části politické i intelektuální obce jevila neschopná čelit krizím moderního světa. Tragédie první světové války („poslední z posledních“, říkali francouzští pacifisté) odhalila slabiny

demokracie a liberalismu. Potřeba víceméně radikálních změn byla všeobecně uznávána; spory se týkaly právě míry radikálnosti, již jim je nutno přikhnout.

Komunismus i fašismus byly oba vypjaté revoluční. Obě doktríny spočívají na odsudku tradičního liberalismu; obě kategoricky zpochybňují hodnoty západního individualismu, tak jak je kodifikovalo na základě pojmu přirozených práv individua osvícenství; obě zavrhují politický, ekonomický a sociální řád ustanovený v průběhu 19. století, jehož konstitutivní prvky tvoří parlamentarismus, multipartismus a záruka osobní svobody.

V předválečné Evropě tvoří komunismus a nacismus spojitě nádoby. Jedni i druzí požadují nastolení „nového světového řádu“, který skončuje s „ohlupováním“ dělnické třídy, brojí vehementně proti velkokapitalismu a „světu financí“. Jejich symbolika je zaměnitelná: olbřímí kladiva a bujné svazky obilí mohou vybízet stejně dobře ke vstupu k fašistům a národním socialistům jako ke komunistům. Komunisté a fašisté neusilují pouze o nastolení nového politického a sociálního režimu; nejzazším cílem je vytvoření nového člověka. Jedněm i druhým je společná exaltace jistého počtu morálních a citových hodnot: vůle k boji, energie, síla, věrnost, solidarita, kamarádství, smysl pro kolektiv. Společný je i kult mládí, symbolizující obrození, novou tvůrčí energii, vítězství života nad agonii starého světa.

Jedni i druzí proklamují „vyvrcholení dějin“, vnímajíce se současně jako představitelé dějinného odkazu i průkopníci budoucnosti. Ani vědecké zdroje nejsou vždy protichůdné - evolucionismus a eugenismus v nacismu, Marxův sociohistorický scientismus (sociální eugenismus) v komunismu. Jedni i druzí si přivlastňují Darwina.

Zajisté, mussolinovská, hitlerovská a stalinská politika byly autonomní, jakkoli se mohly vzájemně inspirovat. Ale výchozí podnět (antidemokraticismus) i cíl („přirozený“ ergo *spravedlivý* řád) jsou totožné.

Nedílnou součástí komunistické ideologie je internacionalismus, namítají někteří; fašismus a nacismus jsou svou podstatou nacionální. I s tím je možno polemizovat. U humanistických socialistů 19. století vychází koncept internacionalismu z myšlenky, že národ je umělá veličina, která může být překonána společnými ideály a společnou akcí příslušníků různých národů bez ohledu na jejich dílčí zájmy. V tomto smyslu je internacionalismus přímým potomkem univerzalistických utopií. Dodejme, že novodobý koncept univerzalizmu má svůj původ v buržoazních revolucích 18. století. Teoretikové Francouzské revoluce snili o „univerzální republice“. *Deklarace lidských práv* je psána v nejčistším univerzalistickém duchu, přičemž poprvé v dějinách je princip univerzalizmu nahlížen mimo náboženské a církevní kánony. Ve jménu univerzalizmu (pojem „internationalismus“ ještě neexistuje) zaplaví francouzská vojska Evropu, aby sjednotila lid v nadnárodním bratrství: důsledkem bude prudký rozmach nacionalismu, charakterizující celé 19. století.

Volání po proletářském internacionalismu, opírajícím se o požadavek třídního boje vyzní do prázdna. Navzdory věhlasné Marxově výzvě budou děl-

nická hnutí víceméně systematicky poplatná národním (a nacionalistickým) tendencím; ani První, ani Druhá internacionála na věci nic nezmění. Program Třetí čili Komunistické internacionály pak udělí „vůdčí roli v internacionalismu“ jedné konkrétní zemi, která bude napříště rozhodovat o vnitřní i zahraniční politice bratrských stran v zahraničí.

Ale můžeme zvolit i opačnou optiku: definoval-li Hitler svou koncepci jako „národně-socialistickou“, Mussoliniho vize byla od samého počátku univerzalistická. Ve své ideové podstatě aspiruje fašismus na univerzálnost a na rozdíl od nacismu je způsobilý implantovat se v podstatě v jakýchkoli „kriзовých“ podmínkách. Ale i epiteton „národní“ v *Nationalsozialismus* si žádá upřesnění. V Hitlerově nacionalismu, resp. pangermanismu, není Němec pojímán jako představitel národa; je průkopníkem ideální rasy. Árijská rasa (připomeňme, že nejde o synonymum němečtví: to ji pouze ideálně ztělesňuje) je povolána, aby vládla světu.

Komunistická ideologie je optimistická - slib pozemské spásy pro ty, kdo přistoupí na víru. V nacismu vyvěrá spasitelský rozměr z předkřesťanských a parakřesťanských zdrojů; pohanská symbolika se tu mísí s gnosticizmem; spása je tragická, plně poplatná německému romantismu.

Hitlerův antisemitismus probíhá mimo rámec tradičního křesťanského antijudaismu; odkazuje na vědu, nikoli na víru. Ne Bůh, ne Kristus, nýbrž *přirozený řád věcí* nás svolává k osudnému boji. „*Příroda je krutá*“, praví Hitler, „*máme tedy právo být krutí*“. V boji o nový a lepší svět se Árijec nevyhnutelně střetává s Židem, jenž reprezentuje „*antiprincip přirozeného řádu*“; skrze něj pak dosahuje árijský osud své univerzální dimenze. Neboť i Židé usilují o nadvládu nad světem, i Židé usilují, skrývajíce se *za falešný univerzalizmus*, o „čistou rasu“. Co dále charakterizuje Žida? Ve stereotypch 20. a 30. let je Žid vnímán především jako symbol plutokracie a cynický příživník (a teprve poté, jaksi druhořadě, jako cizinec v národní obci).

Co pak charakterizuje „měšťáka“ v komunistických karikaturách 20. (až 80.) let? Plutokracie a parazitismus. I zde jde o to účinně zasáhnout, odstranit zhoubný nádor, a zaručit tak rozvoj *zdravého jádra*. I zde jde o postup *vědecký*. I komunismus je v dějinném vývoji *nevyhnutelný*. Původnost komunismu spočívá v tom, že nepřitelem lidu se může stát kdokoli, aniž by bylo nutno přehodnocovat ideologickou argumentaci: „měšťák“ je mnohem snáze zaměnitelný než „Žid“. Může-li Žida nahradit jiná nižší rasa, Cikán nebo Slovan, pak pouze nedokonale a dočasně. Roli měšťáka může zato zastávat kdokoli, aristokrat, intelektuál, „reformista“, „reakcionář“, homosexuál, věřící, „sionista“ či všudypřítomný *imperialista* - což komunistům umožňuje přizpůsobovat represivní politiku momentálním zájmům.¹

¹ Patrik Oufedník, Zločiny komunismu aneb stala se chyba?, Černá kniha komunismu, II. díl, str. 281-90

V úvodu jsem se již zmínil, že jak fašismus, tak komunismus je možno vnímat též jako parareligiósni učení. Sklon k religiósniému myšlení je psychologickou konstantou člověka a parazitování aktivistických hnutí na této vlastnosti lidské psychiky je zjevná. (Zbývá snad jen připomenout, že tento „receptor“ se s podobnou horoucností „chytá“ i dalších témat, jako je např. feminismus nebo ochrana životního prostředí.²) Jak tedy vidí rozdíl mezi komunismem a fašismem teolog? „*Solidarita je křesťanství vlastní, a pokud rozumíme herezi nějakou myšlenku, která je vytržena z kontextu, absolutizována a postavena nad všechny ostatní, pak je komunismus herezi. U fašismu jde o něco jiného: Zde jsme svědky recidivy pohanství. Někdy se v tomto kontextu používá termín novopohanství.*“³

Že je fašismus často označován za „pravicový extremismus“ má zřejmě původ v povrchním pohledu na jeho antagonismus k socialismu a ke komunismu, který si nevšímá skutečnosti, že tento antagonismus je podobné povahy jako tradiční rivalita komunistů a sociálních demokratů (předváleční komunisté říkali „*sociálfašistů*“). Tou skutečnou povahou je konkurenční rivalita strukturálně a myšlenkově podobných hnutí.

Jaksi na okraj této pasáže si dovolím ocitovat úvahu F. A. Hayeka, který ve své knize *Cesta do nevolnictví* věnoval X. kapitolu, nazvanou *Proč se na nejvyšší místa dostanou ti nejhorší*. Přestože svou knihu napsal za 2. světové války, jeho slova stojí za zamyšlení: „Nesmíme sami sebe klamat myšlenkou, že všichni dobří lidé musí nezbytně být demokraty nebo že si nutně musí přát mít podíl na vládě. Mnoho z nich by jej bezpochyby svěřilo někomu, koho by považovali za kompetentnějšího. Schvalovat diktaturu dobrých není nic nečestného nebo špatného, ačkoliv to může být nebezpečné. Je nám argumentováno, že totalitní systém je velká moc, kterou je možno použít stejně tak pro cíle dobré, jako pro cíle zlé. Konkrétní volba závisí pouze na daném vládcí tohoto systému. Ti, kteří jsou přesvědčeni, že se nemusíme obávat systému, nýbrž nebezpečí, že bude řízen zlyými jedinci, mohou být dokonce v pokušení předejít tomuto nebezpečí snahou o jeho včasné zavedení lidmi slušnými.“

Existují zásadní důvody pro tvrzení, že všechny ty nejhorší rysy existujících totalitních systémů nejsou jejich náhodnými vedlejšími produkty, nýbrž něčím, co se dříve či později musí v každém totalitním státě nevyhnutelně projevit. Demokratický státník, který se odhodlá plánovat hospodářství, se brzy ocitne před nutností volit mezi diktátorskou mocí nebo zanecháním plánování. Z naprosto stejného důvodu se ocitne totalitní diktátor před nutností volit mezi odvrhnutím běžné morálky a neúspěchem. A to je právě důvod, proč mají bezohlední lidé bez skrupulí ve společnosti směřující k totalitnímu uspořádání větší šanci na úspěch než ostatní.“⁴

2 Např. viz též Karel Steigerwald, *Anděl starých mýtů, opeřený fantasta*, Revue Proglas 2001/4

3 P. T. Halík, rozhovor v *Čt*, parafrazováno

4 F. A. Hayek, *Cesta do nevolnictví*, Praha 1991, str. 71-80

Výhledy fašismu do budoucna

Podle některých politologů návrat fašismu nehrozí, protože se jednalo svou podstatou o meziválečný jev, související s všeobecným rozvratem po 1. světové válce a s „rudým nebezpečím“.

„Podle druhého, stejně tak vlivného názoru, není fašismus zdaleka meziválečným fenoménem, ale je předzvěstí budoucího směřování politického života. Mezi zastánci tohoto pesimistického názoru stojí na čelném místě filosofové, kteří tvrdí, že původní příčiny fašismu jsou spíše duchovní a psychologické (např. pocit odcizení a nezakořeněnosti, univerzální konzumní způsob života) nežli důvody společenskoekonomické či politické.

Z těch, kteří se sami hlásí k fašismu, například pro Maurice Bardecha, je den ze dne naléhavější, aby se fašismus znovu objevil a uskutečnil duchovní regeneraci evropského řádu, jemuž hrozí, že zmizí v propadlišti světových dějin. Válka fašistickou ideologii pročistila od kontaminace nacionalismem a také prospěla fašismu tím, že vytvořila situaci, ve které hrozba kolonizace Amerikou a Ruskem nakonec přivedla celý západní svět k vědomí nutnosti nadnárodního sjednocení.“⁵ Stejně tak Mosley nachází ideál v duchovně regenerované, politicky sjednocené Evropě. Pravý fašistický ideál je podle něj vyjádřen v hesle „Evropa jeden národ“, jehož je autorem.

Závěr

Intelektuální přitažlivost fašismu pramenila především z dovednosti, s jakou byl zneužit nejstarší a nejsilnější lidský sen – sen o vytvoření duchovní jednoty a čistoty ve společnosti, jejíž instituce se počaly jevit jako rozvrátnické a zkorumpované⁶.

„Mohli bychom zakončit tuto studii úvahou, zdali meziválečná italská a německá zkušenost osvětlila nějakým způsobem okolnosti, za kterých by mohlo malé fanatické hnutí získat masovou podporu. Nejstřízlivějším průvodcem je *Škola pro diktátory* od Ignazia Silona (1938). V této práci se Silone pokouší v řadě generalizací dokazujících zranitelnost liberálně demokratického státu vytvořit přehled jednotlivých, za sebou jdoucích událostí, které umožnily Mussolinimu a Hitlerovi vítězství. První generalizací je, že vznik diktatury vyžaduje v moderní demokracii nejdříve takovou situaci, kdy je stát ohrožen natolik vážnou dezorganizací, že stojí tváří v tvář úplné politické paralýze s občanskou válkou jako jejím průvodním jevem. Politickou paralýzu musí doprovázet druhá podmínka, totiž ta, že politická krize musí v počátečním stádiu nahrávat hlavní opoziční straně tím, že ji staví do pozice, kdy je jedinou silou schopnou nastolit nový řád. Třetí podmínkou je, aby tato opoziční strana zklamala očekávání, jež vzbuzovala. Její omyly prohloubí krizi

5 cit. dílo, str. 192-3

6 cit. dílo, 187

a všeobecné zklamání způsobí, že veřejnost ochotně dopřeje sluchu zoufalým mimoústavním opatřením, která jsou navrhována okrajovými extrémistickými stranami. Na tomto pozadí vyjádří energická revoluční strana hluboký zájem o chaotickou situaci v politickém životě národa a zároveň neúnavně aktivizuje krizi, která jí umožňuje chopit se příležitosti. Aby mohla krizi prohlubovat, je třeba, aby v obyvatelstvu existoval početný *deklasovaný* živel, na který se může vždy přímo obrátit, aby (jak to alespoň bude vždy tvrdit) vykořenila korupci, již parlamentní vláda ještě více prohlubuje. Nakonec bude hodně záležet na správném načasování a na vynalézavosti revolučního vůdce, ačkoli Silone se domnívá, že pokud není její vůdce naprosto neschopný, potom má revoluční strana velkou šanci na úspěch. Není bohužel důvod se domnívat, že současný společenský a politický život je zabezpečený tak, aby tyto podmínky nemohly opět nastat. A proto si nemůžeme myslet, že by se aktivistická hnutí fašistického typu nemohla znovu prosadit a získat moc“.⁷

Stanislav Kubů, říjen 2015

FAKTORY PROCESU DEMOKRATIZACE V EVROPĚ 20. STOL. (3. - závěrečná - část)

Na ještě obecnější úrovni potvrzuje výsledky Berg-Schlosserovy analýzy známá studie amerického sociologa a politologa **Barringtona Moora**: *Social Origins of Dictatorship and Democracy: Lord and Peasant in the Making of the Modern World (1966)*, srovnávající průběh procesu ekonomicko-technologické a politické modernizace v UK, USA, Číně, Japonsku, Rusku a Indii. Autor považuje za klíčový problém modernizace a schopnost/ochotu politických elit integrovat rolnictvo do tohoto procesu, buď jeho zapojením do produkce pro trh nebo skrze agrární reformy, vyrovnávající negativní efekt asymetrické feudální pozemkové držby. Tam, kde se toto nezdařilo, resp. bylo ‘opominuto’ (obvykle tam, kde si konzervativně-aristokratické elementy udržely převahu nad liberálně-občanskými modernizátory), byly položeny sociálně-historické základy totalitarismu, když znevýhodněná masa rolnictva představovala rezervoár sil pro radikální hnutí směřující k ‘nedemokratickým cestám modernizace’ - ať již autoritárně-reakcionářského stylu ústího ve fašismus (Německo, Japonsko) nebo komunismus (Čína, SSSR), přičemž k oběma těmto verzím lze najít analogie ve III. světě 20. století.

Nakonec, takřkajíc na ‘globální úrovni’, stvrzuje platnost Berg-Schlosserových výsledků i práce **Seymoura M. Lipseta**: *American Exemptionalism. A Double-Edged Sword. New York-London 1996* (česky Praha 2003). Autor opřen o výsledky četných výzkumů veřejného mínění v USA dokládá dominanci sociálně-kulturních hodnot a politických priorit, jež lze charakterizovat

⁷ cit. dílo, 197

jako (extrémní) indi-vidualismus, představující vlastní fundament amerického politického systému minimalizující vliv kolektivů a státu a naopak maximalizující prostor pro svobodnou volbu a individuální aktivitu. Tuto podstatu „výjimečnosti Ameriky“ ilustruje doklady fundamentálně opačného postoje Američanů japonského původu, ba celé japonské populace, který lze - podle výsledků World Value Survey 1990 - charakterizovat jako extrémně skupinově orientovaný kolektivismus (viz odd. Pacific divide 7: American Exemptionalism - Japanese Uniqueness, s. 211-265). Na této japonské preferenci „kolektivismu“ vyrostl zcela jiný druh kapitalismu, fundamentálně odlišný od toho amerického, přičítají se jak principům Adama Smitha, tak i K. Marxe, avšak podobně výkonný. Podle **D. M. Kenricka** se jedná o vzácný případ „**state socialism which works**“ (viz též: *Where Communism Works, Tokyo 1988*), čímž se ovšem právě tak ostře odlišuje od systému bývalého SSSR. Lipset třeba uznává, že žádná společnost nepředstavuje zcela „čistý“ typ (zde ve smyslu opozit: Group vs. Individualistic oriented), ale vždy jen směs různých i protichůdných vlastností, přece podle jeho poznatků představují mezi rozvinutými zeměmi americký „most individual-oriented“ a japonský „most group-oriented“ systém v mnoha ohledech opačné extrémy, přičemž všechny ostatní západní moderní společnosti leží mezi nimi (**Lipset s. 215-17**).

Příčinu toho vidí Lipset v jednoduché skutečnosti, že **Amerika se již „narodila moderní“ - totiž bez vlivu předchozího feudalismu** (s. 248)! USA tak představují jediný non-postfeudální stát, zatímco všechny ostatní moderní a vyvinuté státy včetně UK a jejich dominií (Kanada, Austrálie) ve srovnání s USA již vykazují zřetelné známky „postfeudální“ společnosti, importované z bývalé metropole. Naproti tomu japonská společnost je nejen typická postfeudální společnost, ale jako extrémní protipól vůči USA dodnes vykazuje nejčtetnější zachovalé rysy feudalit! Lipset je přesvědčen, že USA a Japonsko, přestože obě země prošly od doby, kdy komodor Perry přistál v Japonsku (kolem r. 1850), dramatickou modernizací a obě patří dnes k typu postindustriální společnosti, jsou vůči sobě navzájem podobně vzdáleny jako v r. 1850! Tyto rozdíly pramení dle autora právě z rozdílu „deep structures“, projevujících se v chování a respektu vůči tradovaným sociálním normám.

Ze stejných důvodů také Japonsko a USA v mnohém vypadají mnohem konzervativnější, více spojené s tradicí než ostatní moderní západní státy, ačkoliv tento konzervativismus má v obou zemích právě opačný obsah! V Japonsku, jako v dalších postfeudálních zemích konzervativní tradice preferuje roli státu na úkor individuální podnikavosti, v USA naopak konzervativci agituji pro minimalizaci role státu a naprostou svobodu podnikání (Lipset 250-52)! S odvoláním na vývoje Maxe Webera, Edwina Reischauera, Roberta Bellaha zde Lipset konstatuje, že vývoj Západu je důsledek jistých tradic, které podporovaly racionální ekonomické chování, přičemž jeho nejčtetnější elementy nalézáme v severozápadní Evropě, Severní Americe, v Japonsku a konfuciánské Asii obecně. **Tatsuzo Suzuki** na základě pěti japonských National Character Surveys za posledních

25 let tvrdí, že „The New is introduced as an outgrowth of the right combination of the old“, a proto **1) proces sociální změny nepředstavuje totální likvidaci tradice a její nahrazení „modernou“**. Přes všechny změny v Japonsku po r. 1945 byl tradiční systém hodnot použit pro legitimaci nového, moderního; **2) pokud musí dojít k institučním změnám ve větším měřítku, měly by se obejít bez drastických zásahů** do vztahů uvnitř společnosti. Japonská zkušenost je důkazem, že stabilita systému hodnot dovoluje změnu sociálních, ekonomických a politických institucí i bez velkých sociálních převratů (Lipset 250-52).

Pro ty, kdo mají osobní zkušenost s ‘reálným socialismem’ sovětského typu, je tak zcela zřejmé, proč bylo Japonsko schopno modernizovat rychleji a spolehlivěji než Rusko, proč i přes porážku ve 2. světové válce bylo schopno předejít ekonomicky SSSR koncem sedmdesátých let, o Číně ani nemluvě! Zároveň je ovšem jasné, do jaké míry muselo být právě nenáviděné „fašistické“ Japonsko vábným vzorem pro modernizátory v KS Číny kolem Teng-Siao-Pinga, ačkoli tento vzor tak radikálně vyvracel všechna „poučení předsedy Maa“! A protože Čína je bezpochyby podobně „extrémně postfeudální zemí“ jako Japonsko (tím spíše, že se jí nedostalo podobné dávky „westernizace“ po 1945!) není divu, že i zde - přesně podle A. de Tocquevilla - stáčílo (opakovaně!) „panovníka na vrcholku mocenské pyramidy nahradit skupinkou revolucionářů“ a státní mašinerie poběží jako dřívě!

Vzhledem k tomu, že výsledky nahoře prezentovaných analýz bývají často terčem „zásadní kritiky“ humanitních oborů včetně historiografie, která se obvykle snaží poukázat na „konstruktivitu“ zjištěných faktorů a na nich založených „umělých“ typologií společností, připojuji nakonec ještě dva příklady, v nichž se projevuje táž diferenciace na centrum a periferii, avšak založené na prostých demografických ukazatelích, jimž lze jen těžko vyčítat nějakou hlubší konceptuální závislost.

První příklad nabízí práce **Zd. Pavlík a kol.: Základy demografie, Praha 1986**, která na str. 535-37 přináší schema demografické diferenciace světové populace k r. 1975. Podle něho se světová populace dělila na základě hodnot základních demografických ukazatelů do dvou hlavních větví: **1.** největší část Afriky a Asie a **2.** prahové země III. světa a rozvinuté země Sev. Ameriky a Evropy. Tato **větev 2** se pak dále dělila podrobněji na **větev 221 (Jižní a východní Evropa)**, jejíž podvětev **2212** zahrnovala: Kypr, Barbados, **Rumunsko**, Jugoslávii, **Portugalsko**, **Irsko**, **Polsko**, **Španělsko**, SSSR, Bulharsko, **NDR**, **ČSSR**, **Itálii**, **Řecko**; zatímco **větev 222 (rozvinuté země)** obsahovala **podvětev 2221** (Japonsko, N. Zéland, Kanada, Austrálie) a **2222** (USA, **Nizozemsko**, **Finsko**, Dánsko, **Francie**, Norsko, Švýcarsko, **Švédsko**, **Belgie**, SRN, **Spojené království**, Maďarsko, **Rakousko**).

Druhý příklad skýtá práce: **Jitka Rychtaříková: „Different Risks of Population Ageing: EU Old and New Members“**, in: **P. Dostál (ed): Evolution of Geographical Systems and Risk Processes in the Global Context, Praha 2008**, 101-109, která analyzuje stárnutí populace EU na základě tří demografických ukazatelů (míra porodnosti, průměrná naděje dožití mužů ve věku 65 let, mí-

ra přirozeného přírůstku/úbytku populace) a průměrného důchodu na obyvatele. Výsledky studie představuje stromový diagram (str.107), dle kterého je **EU populace k r. 2008** jasně diferencována na **populaci západoevropskou** (Finsko, Švédsko, Belgie, Spojené království, Dánsko, Nizozemsko, Francie, Irsko, Lucembursko) a **populaci ostatních zemí**, rozdělených na **východoevropskou skupinu** (Maďarsko, Litva, Bulharsko, Estonsko, Rumunsko, ČR, Polsko a Slovensko) a skupinu **středo-jiho-evropskou**, obsahující Německo, Itálii, Rakousko, Španělsko, Řecko, Portugalsko, Maltu, Slovinsko a Kypr.

Oba příklady dokazují, že i jen podle čistě demografických kritérií, jak regionálně evropská, tak i globální populace do značné míry kopíruje diferenciaci na centra x periferie, s níž operuje teorie modernizace, a která se projevila jako významný faktor v politologicko-sociologických analýzách Berg-Schlossera a Hallera/Höllingera z r. 1995.

Thomas Weiser, červen 2016

OHLASY PRAGMATISMU V ČECHÁCH

V běžné řeči znamená pragmatismus zaměření na praktický užitek a úspěch, někdy až nevybíravé. „Jednal čistě pragmaticky“ může znamenat až bezohledně, bez skrupulí. Odtud také „pragmatický“, zaměřený k praktickému užítku, prospěchu.

Podle Ottova naučného slovníku⁸ je pragmatismus filosofický směr, vzniklý a rozšířený zejména v anglosaských zemích (doba jeho rozkvětu spadá do posledního desetiletí minulého století a do prvního desetiletí tohoto století). Za zakladatele pragmatismu je považován americký filosof W. James, název sám pochází od amerického filosofa Ch. S. Peirceho, na jehož studii „Jak učiníme své ideje jasnými“ (1878) navázal o 20 let později James. James sám chtěl definovat pragmatismus vlastně jako metodu, jak řešit filosofické spory, které by jinak zůstaly bezvýsledné: jednotlivá tvrzení mají být zkoumána vzhledem k svým praktickým výsledkům, neexistuje-li žádný praktický rozdíl, je spor planý. Tolik Ottův slovník.

Přesto, že pragmatismus chtěl být pouhou metodou, pouhým návodem, jak dospívat k pravdám, obsahovaly jeho základní předpoklady v sobě mnohem více: nové pojetí celé skutečnosti, která se pragmatismu stane něčím nehotovým, schopným stejně tak růstu, jako naše pravdy, něčím neuzavřeným, něčím tvárným. Za formální vyhlášení začátku pragmatismu, jako nového filozofického směru, se považuje rok 1903.

James⁹ zdůrazňoval, že pragmatismus není nový filosofický směr, ale metoda dovolující řešit spory, které by jinak byly nekonečné. A současně dodává: *není konečné řešení, ale jen metoda vedoucí k němu.*

⁸ Ottův slovník naučný nové doby, Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému, Sdružení pro Ottův slovník naučný, Paseka/Argo 2001, Praha, str. 1044

⁹ William James, nar. 11. ledna 1842 v N. Y., zemřel 26. srpna 1910 v New Hampshire

Pro W. Jamese nebyla filozofie věcí čistě odbornou. Nalézal v ní způsob pochopení smyslu života i vlastní způsob vidění a cítění každého z nás. Významnou funkci filozofie spatřoval James v tom, jak vnímáme, pocítujeme a zachytáváme sami na sobě tlaky okolního světa a také jak na ně reagujeme a jak jim odoláváme.

Podle Jamese „Není žádných věčných pravd, povznesených nad prostor i čas: pravdy jsou obsaženy v našich činnostech, jsou to výsledky našich činností, jsou to naše konstrukce stále zatěžované a zkoušené“. James přitom zdůrazňuje, že je třeba vykonávat takové skutky, které směřují k udržení a zvýšení jisté životní hodnoty. Tou hodnotou je hodnota mravní.

Celý empirický život je morální, jeho nevyčíslitelná cena je v něm samém a nikoliv někde nad ním. Život, spontánnost, činnost je jediné místo všeho dobra, jen jednající osobnost je morální. A hlavně morální svět je svět epický, je to svět snažení a skutků, svět podnikání a práce.

James nechtěl být prorokem, jeho pohledy do budoucna jsou spíše pobídky a povzbuzení, aby každý odkryl sám v sobě cíle své víry, aby ve směru svých nejnvtitnějších potřeb hledal směr své náboženské důvěry a aby ve svém životě a nikde jinde, se snažil nalézt zdroj a základ svého poměru k světu. Pro Jamese je zkušenost místo vší pravdy i veškeré skutečnosti.

Skutečné je, jen co je prožito, a vše, co je opravdu prožito, je skutečné.

Svoje myšlenky James soustředil v knize, která poprvé vyšla v New Yorku v roce 1907. „Pragmatismus“, jak se kniha jmenovala¹⁰, má čtenář k dispozici ve starší české verzi z roku 1918, i v novém českém překladu¹¹.

Na tomto místě je nutné se zmínit o dalších zdrojích pragmatismu pro českého čtenáře. Je to zejména práce Karla Čapka a Karla Vorovky.

Z poslední doby je třeba uvést knihu Jaroslava Hrocha: Soudobá anglo-americká a kanadská filosofie¹². Mimořádně z jeho pera pochází i úvodní slovo k „Pragmatismu“ v současném vydání z roku 2003.

Prvním zdrojem pro českého čtenáře byla práce pojednávající o pragmatismu od K. Čapka. Ten napsal svůj „Pragmatismus“ jako seminární práci někdy před rokem 1915, když navštěvoval seminář prof. Krejčího na Filosofické fakultě University Karlovy. Knižně práci vydal o tři roky později pod názvem Pragmatismus čili filosofie praktického života¹³. Když práci psal, byl ještě studentem filosofie, nikoli mezinárodně proslulým spisovatelem. Přesto má kniha nepochybný význam. Je jednou z mála původních pojednání o pragmatismu v češtině. A je nesporné, že k popularizaci pragmatismu u nás přispěla mírou vrchovatou.

Čapek se rovněž pokusil odpovědět na otázku, co je základním motivem pragmatismu. A nalézá odpověď: jediná cesta, jak získat k světu důvěru, je ta, činit vší svou snahou svět takovým, nebo jednat ve světě tak, aby výtěžkem

10 Má se na mysli kniha „Pragmatismus: Nové jméno pro staré způsoby myšlení“

11 James, W.: Pragmatismus. Nové jméno pro staré způsoby myšlení, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003

12 J. Hroch: Soudobá anglo-americká a kanadská filosofie, Filosofická fakulta Masarykovy univerzity Brno, Brno 2003

13 Čapek, K.: Pragmatismus čili filosofie praktického života, F. Topič, Praha:1918, též v souboru Čapek, K.: Universitní studie, Čs. Spisovatel, Praha 1987; nebo konečně www.mlp.cz/karelcapek/

této činnosti byla největší důvěra ve svět. Jistě, není to špatné, sobecké nebo lhotejné jednání, na kterém bychom mohli založit svou důvěru v bytí. Vše ostatní jsou jen pokusy získat takový obraz vesmíru, který by co nejméně rušil mravní činnost člověka ve světě. Takový obraz je spíše věcí osobního vkusu. A Čapek dodává, že Jamesův obraz světa je tak svěží a tak optimistický, že by zasloužil pojmenování - filozofie praktického optimismu.

V roce 1928 se konal, v americkém městě Cambridge poblíž Bostonu šestý kongres filosofů. Sešly se na čtyři stovky účastníků, včetně delegátů z Evropy. Z tehdejšího Československa přijela skupina čtyř Čechů. Jedním z nich byl profesor Karel Vorovka.

Vorovka byl nepřehlédnutelnou osobností intelektuálního života tehdejších let. Byl profesorem matematiky a filosofie, společensky velmi činný. A přitom toho o něm mnoho nevíme. Vydání svojí nejlepší práce – „Americká filosofie“ se nedožil¹⁴. Zemřel v padesáti letech na rakovinu a Americká filosofie vyšla posmrtně. Nebýt skvělé práce Heleny Pavlicové, asi bychom toho věděli o něm ještě méně. Její kniha¹⁵ je zajímavá nejen zamyšlením o profesoru matematiky a filosofie Karlu Vorovkovi, ale - a možná především, vykreslením atmosféry v jistých společenských kruzích oné doby. Z myšlenek K. Vorovky alespoň jednu: „Troška pragmatismu může být věcí nebezpečnou, ale celý pragmatismus strachu nenahání“.

Sluší se uvést alespoň jedno jméno z moderních propagátorů pragmatismu – Richarda Rortyho. Pro nás je zajímavý i tím, že několikrát navštívil Prahu.

V roce 2000 se Rorty účastnil konference, s názvem „Pragmatism and semantics“, kde vystoupil s úvodním referátem. Při té příležitosti také Rorty přednesl na Karlově universitě přednášku „Analytic Philosophy and Transformative Philosophy“. Naposledy byl v Praze v dubnu 2007, kdy se zúčastnil konference již jen jako host. V červnu téhož roku Rorty zemřel¹⁶.

Na závěr je dobré vysvětlit, proč mluvíme jen o „odezvách“ pragmatismu u nás. Odpověď je prostá – on tu nikdy doopravdy pragmatismus nezdomácněl, byly tady jen jeho odezvy. I když měl mnoho obdivovatelů, vykladačů, příznivců i odpůrců, ve skutečnosti se významným myslitelským proudem nestal. Zajímalo se o pragmatismu mnoho známých i méně známých mužů – v tom příznivém i méně příznivém duchu. Obecnější myšlení ovšem neovlivnil.

Přesto se zdá, jakoby v poslední době se začalo blýskat na lepší časy. Soudím tak podle článku prof. V. Bělohorského¹⁷ „Hodnoty a jiné ...“, kde se autor v závěru dovolává „počestných pragmatiků“ a dodává: „pragmatismus je základní cností demokrata“.

Václav Štědronský, září 2017

14 Vorovka, K., Americká filosofie, Praha 1929

15 Pavlicová, H.: Karel Vorovka, Cesta matematika k filosofii, FILOSOFIA- ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, Praha 2010

16 Podrobnou a zasvěcenou informaci o R. Rortym a jeho díle najde čtenář v knize: Šip R.: Richard Rorty: Pragmatismus mezi jazykem a zkušeností, Paido, Brno 2008

17 Bělohorský, Hodnoty a jiné fúrie, Salon, Právo 9. listopadu 2012

VÍTE, ŽE ...

... výsledky **21. výroční konference Forum 2000** najdete zde: <http://www.forum2000.cz>

... „Měli bychom si uvědomit, že demokracie je jedinou spolehlivou zárukou svobody každého z nás. Když budeme hledat zkratkovitá řešení, vymstí se nám to,“ říká Jakub Klepal, výkonný ředitel Nadace Forum 2000.

... **Kroměřížská výzva** směřuje k výběru kandidáta pro volbu prezidenta ČR: <http://www.kromerizskavyzva.cz>

Pravidelné debaty s kandidáty lze sledovat i na Facebooku.

... **Klub na obranu demokracie** pořádá zajímavá setkání: <http://www.klubod.cz>

... na Sociologickém ústavu ČAV proběhla mezinárodní konference **Measuring Democracy**, kde např. německá zástupkyně zdůraznila, že záleží na tom, jak lidé cítí demokracii ve své zemi, a polský přednášející nám přiblížil obtíže demokracie v Polsku. Knihu Pat Lyonse Political Knowledge in the Czech Republic si můžete stáhnout zde: <http://www.soc.cas.cz/publikace/political-knowledge-czech-republic>

... divadlo **Husa na provázku** hrálo v Praze hru **Ubu králem Svoboda!** Na některých místech hry člověka až mrazí - třeba poznámka: tak tady máme pár let tu svobodu - no a co?

Jitka Nováková, říjen 2017

AKTUÁLNĚ O DEMOKRATICKÉM KLUBU

Schválení stanov Demokratického klubu jako zapsaného spolku nabylo právní moci dne 15. května 1990. Aktualizace stanov je v přípravě. V současné době má klub více než 600 členů ve 34 státech všech kontinentů. Členy klubu jsou osoby různého zaměření v celém rozsahu demokratického politického spektra a různých profesí, a to od manuálních a řadových administrativních pracovníků a studentů až po pracovníky ve vedoucích funkcích a v akademické sféře. Klub má statut přidružené organizace při odboru OSN pro veřejné informace (UN DPI/NGO). Předpokládá se vytváření místních, profesních a zájmových skupin Dk všude tam, kde o to požádá alespoň pět členů.

Členství v Dk vzniká potvrzením přijetí členské přihlášky příslušným orgánem Klubu. Podmínkou je, že lze bez pochybností přijmout prohlášení o souhlasu uchazeče s ideovým východiskem Dk, které je uvedeno na při-

hláše. Výši členského příspěvku, který je jediným zdrojem příjmu k zabezpečení činnosti Klubu, určuje výkonná rada Klubu. V současnosti je to pro ekonomicky aktivní členy 3 promile z celkového čistého ročního příjmu; doporučené minimum je 500 Kč. Pro členy ekonomicky neaktivní (studenty, ženy v domácnosti a nepracující důchodce) je doporučené minimum 100 Kč ročně; členové starší 80 let přispívají pouze dobrovolně.

Na VIII. valné hromadě Demokratického klubu konané 28. listopadu 2015 byl zvolen patnáctičlenný ústřední výbor Dk, který následně zvolil za předsedu Klubu Ivana Budila (prof., RNDr., CSc.). Běžnou činnost Klubu zabezpečuje pětičlenná výkonná rada ve složení: Jitka Nováková (RNDr.), Mária Polesová (Bc.), Ivan Sládek (RNDr., CSc., tajemník VR), Milan Zapletal (Ing.); členem VR je také předseda Klubu, který jí předsedá. Předsedou revizní komise je Hubert Maxa (Ing.), politické komise Jan Friedlaender (Ing., CSc.), odpovědným redaktorem Dk-Dialogu Zdeněk Kalvach (doc., MUDr., CSc.), moderátorem pravidelných setkání Ondřej Wagner (Mgr.) a politickým konzultantem výkonné rady Zdeněk Pavlík (prof., Ing., DrSc.).

Na setkáních členů a hostů Klubu (pořádaných pravidelně v Praze a nepravidelně v dalších městech ČR i v zahraničí) probíhají diskuse k různým aktuálním politickým tématům. Setkání umožňují členům bližší informovanost v problematice odpovídající poslání Klubu; jejich specifickou předností je možnost v kulturním prostředí klást otázky, vyjadřovat vlastní názory i pochybnosti a podávat podněty k tvorbě stanovisek Klubu. Z dalších činností lze uvést pořádání přednášek, seminářů, konferencí i setkání se zahraničními členy apod. Členové se účastní aktivit Klubu podle svých možností a zájmů; účast na nich není členskou povinností.

Demokratický klub vydává bulletin Dk-Dialog (třikrát ročně v české a nepravidelně také v anglické verzi). Dosud vydal 64 stanovisek. Podrobnější informace o Klubu je možno získat též na webových stránkách Klubu <<http://www.demokratickyklub.cz>>; pro dotazy a žádosti o osobní setkání lze využít telefonu (+420 221 506 733; též záznamník) nebo e-mailu (dklub@volny.cz). Demokratický klub můžete sledovat i na Facebooku a na Twitteru. Demokratický klub je nestranickým zapsaným politickým spolkem a vstupem do něho a podporou jeho činnosti přispějete k naplňování požadavku „politiky rozumné a poctivé“ (TGM).

(srpen 2017)

Z ČINNOSTI DEMOKRATICKÉHO KLUBU

Také v dalších měsících pokračovala pravidelná setkání členů a přátel Klubu k aktuálním politickým otázkám: v květnu Evropská unie po Brexitu, připravila kol. Běla Plechanovová, v červnu Skandinávie, nordický mýtus a severská demokracie, kol. Ivo Budil, v červenci a srpnu se setkání nekon-

ala, v září to bylo 100 dnů vlády presidenta Macrona, nadcházející volby v Německu a politická debata u nás, kol. Ivo Kaplán.

Nezapomínejte prosím, že své připomínky, poznatky i pochvaly k setkáním můžete vyjádřit přímo na webové stránce Dk u každého setkání. ***Bude také přínosem, když nám pošlete návrh na téma setkání Dk, které byste chtěli přednést, případně které by Vás zajímalo a měli bychom získat přednášejícího.***

POZVÁNKA

na setkání dne 17. října 2017 (třetí úterý v měsíci) **v 17 hod.** v **Měšťanské besedě** v Praze (CEVRO Institut – vysoká škola), Jungmannova 17, Praha 1, místnost č. 206 (2. patro): Úvodní slovo připravil kol. **Petr Pavlík** na téma Možné řešení izraelsko – palestinského konfliktu;

na setkání dne 21. listopadu 2017 (třetí úterý v měsíci) **v 17 hod.** v **Měšťanské besedě** v Praze (CEVRO Institut – vysoká škola), Jungmannova 17, Praha 1, místnost č. 206 (2. patro): Úvodní slovo připravila kol. **Helena Kohoutová** na téma Marie Terezie, 300 let od jejího narození;

na setkání dne 19. prosince 2017 (třetí úterý v měsíci) **v 17 hod.** v **Měšťanské besedě** v Praze (CEVRO Institut – vysoká škola), Jungmannova 17, Praha 1, místnost č. 206 (2. patro): Úvodní slovo připravila kol. **Marie Bohatá** na téma Nové výzvy pro evropskou statistiku.

Pozvánky na tato setkání zasíláme pouze elektronicky. Pokud je nedostáváte, nemáme Vaši e-mailovou adresu. Můžete je najít také na webu Dk.

Oznámení pro členy Dk, kteří chtějí dostávat Dk-Dialog pouze elektronicky: prosím, oznamte nám své přání obratem na adresu dklub@volny.cz. Děkujeme.

Vydavatel: Demokratický klub, Františka Křížka 1, 170 00 Praha 7.

Telefonní číslo: 221 506 733 (též záznamník);

e-mail: dklub@volny.cz, webová stránka: <http://www.demokratickyklub.cz>

Demokratický klub můžete sledovat i na Facebooku a na Twitteru.

Bankovní spojení Demokratického klubu: Česká spořitelna, a.s., pobočka č. 01/103, Praha 1, Rytířská 29, číslo účtu 1923868339/0800

IBAN CZ 76 0800 0019 2386 8339 SWIFT GIBACZPX

Redakční rada: Zdeněk Kalvach (odpovědný redaktor), Radovan Jelínek, Josef Kandert, Jitka Nováková a Zdeněk Pavlík

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha čj. NP 2471/93 ze dne 20. 12. 1993. Registrováno Ministerstvem kultury ČR pod č. 6759.

Příspěvky jednotlivých autorů, členů i nečlenů Dk, nemusejí vyjadřovat názory Klubu. Tyto jsou vyjádřeny pouze v oficiálních (číslovaných) stanoviskách Demokratického klubu.